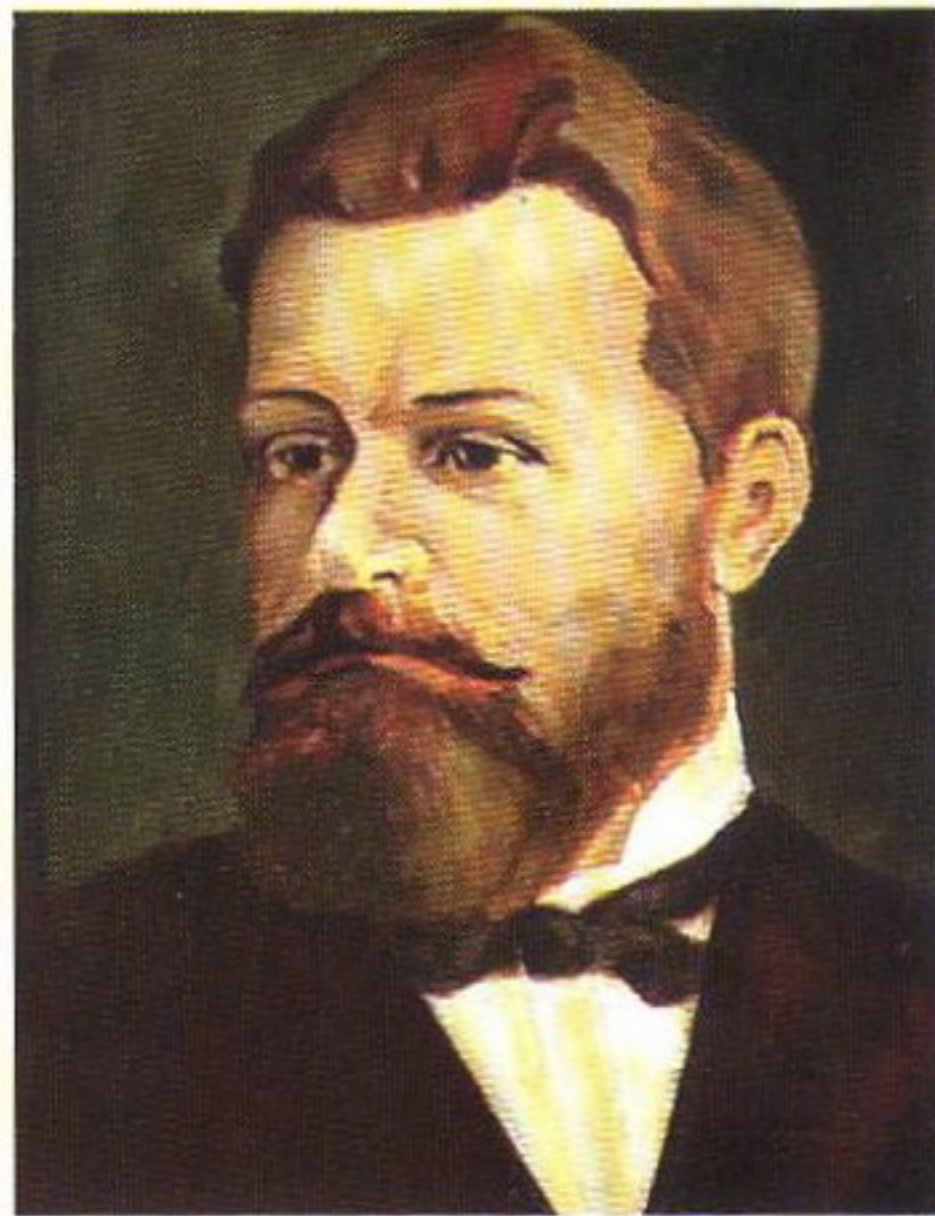

**1 студзеня –
150 гадоў з дня
нараджэння
Я. Ф. Карскага
(1861–1931),
філолага-славіста,
этнографа,
фалькларыста,
палеографа, педагога**

Сярод выдатных вучоных, якія працавалі ў лінгвістыцы і літаратуразнаўстве на мяжы XIX–XX стагоддзяў, вылучаецца Яўхім Фёдаравіч Карскі – заснавальнік беларускага навуковага мовазнаўства і літаратуразнаўства, стваральнік энцыклапедыі беларусазнаўства, вучоны, які сцвердзіў нацыянальную адметнасць свайго народа, раскрыў шматлікія і працяглы працэс развіцця духоўнай культуры беларусаў.

Нарадзіўся Яўхім Карскі ў сям’і настаўніка ў в. Лаха непадалёку ад Гродна. У Нежынскім гісторыка-філалагічным інстытуце атрымаў вышэйшую адукацыю. У сценах гэтай установы і пачалася яго навуковая дзейнасць: апублікаваў беларускія песні сяла Бярозаўка, што на Навагрудчыне, з каментарыямі. Запісы былі зроблены з захаваннем асаблівасцей беларускай мовы. Пасля заканчэння інстытута Я. Карскі выкладаў рускую і стараславянскую мовы, а таксама рускую літаратуру ў Другой гімназіі ў Вільні. У гэты час выйшлі ў свет яго даследаванні «Обзор звуков и форм белорусской речи» і «К истории звуков и форм белорусской речи». Працы сталі дзвюма часткамі магістарскай дысертацыі, якую Я. Карскі з поспехам абараніў у Кіеўскім універсітэце. У 1894 годзе ён стаў прафесарам, а з 1902 года – дэканам Варшаўскага ўніверсітэта. З 1905 года па 1910 год двойчы быў яго рэктарам. У варшаўскі перыяд жыцця вучоны працягваў праяўляць цікавасць да жыцця, побыту, мовы, паэтычнай творчасці беларускага народа. У 1894 годзе надрукаваў сваю працу «О языке так называемых литовских летописей». За навуковыя заслугі быў узнагароджаны залатым медалём Рускага геаграфічнага таварыства. У 1896 годзе абараніў дысертацыю «Западно-русские переводы Псалтыря в XV–XVII веках». Савет Маскоўскага ўніверсітэта прысудзіў Я. Карскаму вучоную ступень доктара філалогіі. У гэтым жа годзе ён быў абраны членам Археаграфічнай камісіі Маскоўскага археалагічнага таварыства, а пазней – членам-карэспандэнтам Таварыства аматараў старажытнай пісьменнасці. За працы ў галіне палеаграфіі Пецярбургская акадэмія навук адзначыла вучонага Ламаносаўскай прэміяй

(1901). У 1905 годзе Я. Карскі ўзначаліў самы значны філалагічны часопіс тагачаснай Расіі – «Русский филологический вестник», у якім змясціў шмат сваіх навуковых прац. 1915–1916 гады правёў у Растове-на-Доне, куды быў эвакуіраваны Варшаўскі ўніверсітэт. У 1916 годзе пераехаў у Петраград, а потым – у Мінск, дзе яго застала польская акупацыя. У 1919 годзе перавёз з Варшавы ў Мінск сваю бібліятэку, якую пазней перадаў Беларускаму ўніверсітэту. У 1920 годзе зноў вярнуўся ў Петраград, дзе стаў адным з арганізатараў акадэмічнай навукі. Яўхім Карскі жыў і працаваў у Петраградзе, але прымаў актыўны ўдзел у арганізацыі навукі Савецкай Беларусі. Разам з іншымі вучонымі распрацоўваў статут вышэйшай навуковай установы Беларусі – Інстытута беларускай культуры (Інбелкульту) – і ўдзельнічаў у яго рабоце як правядзейны член.

Яўхім Карскі – аўтар шматлікіх даследаванняў па славістыцы, беларусістыцы і русістыцы, у тым ліку па гісторыі беларускай мовы, дыялекталогіі, фальклору, этнаграфіі, гісторыі беларускай літаратуры. Яго трохтомная праца «Белорусы» з’яўляецца вышэйшым дасягненнем еўрапейскай славістыкі канца XIX – пачатку XX стагоддзя, своеасаблівай энцыклапедыяй жыцця беларускага народа. Значны ўклад зрабіў Я. Карскі ў развіццё крыніцазнаўства, палеаграфіі, археаграфіі. Найбагацейшая спадчына па многіх галінах навукі, якую пакінуў пасля сябе вучоны, не страціла і сёння сваёй навуковай каштоўнасці.

К. Д. Варанько,
вядучы бібліёграф
Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі